

El retaule barroc de l'església conventual de Sant Vicenç Ferrer. Manacor

ROSA JULIA ROMAN

INTRODUCCIÓ

El clima d'espiritualitat suscitat després de la primera convocatòria del Concili de Trento es deixà sentir a Mallorca a partir de la segona meitat del segle XVI amb la implantació dels nous ordes religiosos -jesuïtes i dominics-, que propiciaren una reactivació de la demanda artística (GAMBUS, 1987:169). A Manacor va ser l'Orde de Predicadors el que dirigí l'acció contrareformista. La fundació del seu convent va ser autoritzada per Reial Llicència signada per Felip II a San Lorenzo del Escorial el 26 de juliol de 1576.¹ La tasca dels dominics consistí, bàsicament, en l'obertura d'una escola -condició *sine qua non* imposada pels jurats de la vila per acollir la Comunitat- i en la difusió de les advocacions genèriques de la Contrareforma i de les pròpies de l'Orde, patrocinant la constitució de les confraries de la Mare de Déu del Roser i del Nom de Jesús a Manacor i als pobles de la rodalia.

Pel que fa a l'àmbit artístic, els dominics utilitzaren el poder persuasiu de l'art com a vehicle de les seves predicacions; el conjunt de les seves empreses esdevé el màxim exponent de la creativitat barroca a Manacor.² A nivell arquitectònic, l'aportació rau en la construcció de l'església conventual, que segueix les pautes inaugurades en el temple jesuític de Monti-Sion iniciat el 1571, i del claustre.³ Pel que fa a l'ornamentació interior del temple, el més destacat és el conjunt de les composicions retaulístiques; l'interès demostrat pels dominics no és estrany atès que els retaules van esdevenir els instruments més efectius per vehicular els ideals contrareformistes, fet que es traduí en l'increment d'aquests objectes litúrgics. Fou a partir de 1637, data en què es van beneir les dues darreres capelles (ARM, C-3079), quan s'inicià la promoció i construcció de la major part dels retaules, que es dedicaren a les advocacions pròpies de l'Orde (Retaule del Nom de Jesús -1638-), a les devocions populars (Retaules de Sant Isidre -1688- i del

¹ RIERA va escriure la primera història dels dominics a Manacor, en la qual ofereix una descripció exhaustiva de la fundació i inclou la transcripció del document d'autorització (1913:326-330).

² En aquest sentit, cal recordar que a Mallorca la introducció i l'arrelament del nou estil en el segle XVII va restar vinculat a l'acció contrareformista de l'Església, de manera especial a través dels ordes religiosos (CANTARELLAS, 1981).

³ Es construïren dues esglésies. La primera s'aixecà en el solar d'unes cases cedides per Mn. Perot Andreu i fou benedicida el 23 de setembre de 1576 (ARM, C-2593, f. 15). D'aquesta construcció tan sols tenim notícies documentals de les despeses ocasionades per les obres i un inventari dels objectes litúrgics i dels béns mobles (ARM, C-2593). Tot i això, RIERA (1913:85) apunta la possibilitat que les restes d'arcs gòtics -actualment desapareguts- que es van trobar a la casa dels Villalonga, abans dels Andreu, constituïssin l'entrada de l'església primigènica. El temple actual s'inicià vint anys després i fou benedit a 1617.

Crist de l'Agonia -darreries del segle XVII-) i als sants i beats dominics (Retaules del Beat Simó de Rímini -darrer terç del segle XVII- i de l'Altar Major -1665-).⁴

El retaule barroc de l'Altar Major és l'objecte del present estudi. D'entre tots, és el que presenta més interès pel fet de ser el punt en el qual culmina el programa iconogràfic del temple, dedicat a la veneració dels sants i personatges de l'Orde, i, en conseqüència, pel fet d'invocar el models artístics reconeguts en el moment de la seva construcció. Malgrat tot, entorn seu ha existit un desconeixement general per la manca de referències documentals, alhora que ha estat objecte de valoracions estilístiques diverses i de confusió respecte a la seva autoria.⁵ El que pretenem és aportar algunes notes històriques i artístiques que contribueixin a aclarir aquesta problemàtica. La investigació ha estat possible gràcies a la localització del *Libre de l'obra del retaule del altar maior de la Iglesia de St. Vicent Ferrer de la vila de Manacor* (ARM, C-4254), en el qual consten els albarans dels anys 1665-1688, que ens aporten notícies de l'autoria i de les condicions materials en què es va construir el retaule. Atès el caràcter incomplet de la sèrie, hem hagut d'extreure part de la informació que hi manca del *Liber Consiliorum Conventus Sancti Vicentii Ferrerii. 1627-1759* (ADM, Cod. 61).

Tan sols ens resta agrair a Mercè Gambús el suport que ens ha donat per a l'elaboració d'aquest article.

DESCRIPCIÓ FORMAL I ESTILÍSTICA

El retaule major està dedicat a Sant Vicenç Ferrer, titular de l'església. Es desplega al fons de l'altar ocupant-ne tota l'amplada fins al capdamunt de la volta, amb la qual cosa aconsegueix unes mesures de 14 x 6'66 x 2'17 metres. L'estructura de fusta s'aixeca sobre una socolada de marès. Està treballat amb escultura exempta de talla, relleus i pintura a l'oli sobre tela, tot daurat i policromat.

En la tipologia perviu l'esquema medieval d'entrecreuament d'elements horitzontals i verticals articulats a partir de la idea de l'ordre arquitectònic, seguint el model inaugurat per Jaume Blanquer en el retaule del Corpus Christi (1599) de la Seu. En sentit horitzontal se superposen la predel·la, els dos cossos i l'àtic, separats per entaulaments dentellats. Verticalment s'estructura en tres carrers; el central és pla i de majors dimensions que els laterals, els quals presenten un moviment convergent. Estan delimitats per parelles de suports de variada tipologia i procedència: a la predel·la, pilastres planes i truncades; en els dos cossos, combinació de pilastres seguides per l'alternança de columnes salomòniques i anellades totes amb capitell corinti; i, a l'àtic,

⁴ Alguns d'aquests retaules han sofert canvis de culte, fet que ha suposat la conseqüent modificació iconogràfica, encara que no n'han afectat l'estructura. Així, a l'any 1902 s'afegí la imatge de Sant Josep amb el Nin Jesús al retaule fins aleshores dedicat a Sant Isidre, mentre que el del Beat Simó de Rímini es dedicà al Cor Sacratíssim també a les primeries del segle XX. Recentment, en el retaule del Nom de Jesús, s'ha substituït la representació del Nin Jesús per la de la Mare de Déu de Lluç. Cal assenyalar que alguns dels retaules barrocs van ser substituïts per d'altres de fàbrica recent (Retaules de la Beata Joana d'Aza -1832-, el de la Mare de Déu de Lourdes -1881- i els de la capella del Roser -de principis del segle XX-).

⁵ Com a exemple representatiu indicam el comentari que en féu FURIO -tot i tenir present el seu context historicoartístic-: "(...) y se conoce por la profusión de sus adornos que hubo en su construcción más voluntad que inteligencia" (1840:148). Per la seva part, SEBASTIAN (1972:88) el va atribuir a l'escultor Antoni Ballester, hipòtesi basada en la intervenció d'aquest autor en el Retaule del Nom de Jesús de la mateixa església.

que resta vinculat al segon cos mitjançant aletes, dues parelles d'estípits. La composició es clou amb un frontó curvilini trencat que allotja un escut en el centre.

En el conjunt s'obren fornícules, que alberguen les imatges devocionals disposades de baix a dalt, seguint criteris d'ordenació iconogràfics, els quals potencien l'eix central: en primer lloc, la talla de Sant Vicenç Ferrer, en el carrer central, representat amb el seu gest tradicional invocant el *timete deum* i flanquejat per dues al·legories, una de les quals porta els atributs del Sant; segueix la de Sant Domingo, el fundador de l'Orde de Predicadors, portant la doble creu, que és de destacades dimensions; en els carrers laterals trobam les imatges de Sant Tomàs i Sant Lluís Bertran, a l'Evangelí, i les de Santa Catalina de Ricci i Santa Agnès, a l'Epístola. La predel·la està dedicada al Sant titular amb la representació pictòrica de dues escenes de la seva vida. La iconografia es completa a la zona de l'àtic amb dues destacades al·legories de talla i la representació pictòrica de la Mare de Déu del Roser amb el Nin Jesús, a l'escut de coronament.

El sagrari s'aixeca exempt en el carrer central, la qual cosa provoca la interrupció del discurs de la predel·la i del primer cos. Està constituït per dos elements: la caixa, o sagrari pròpiament dit, amb la representació pictòrica sobre taula de l'Anyell de Déu, a la porta de mig punt; i, sobre un calze de dimensions monumentals, l'expositor de la Sagrada Forma concebut a manera de temple cupulat.

Així, el retaule major és la culminació de tot el programa iconogràfic general del temple desplegat a les diferents capelles, a la qual cosa contribueix la monumentalitat i el desplegament ornamental que cobreix totes les superfícies amb motius d'extracció clàssica formant combinacions diverses: garlandes de fruits, rocalla, caps d'àngels, carasses i medallons. El tractament estilístic no és menys acurat, i invoca els models acreditats en el Sis-cents mallorquí, moment en el qual arrelà la gramàtica clàssica a l'àmbit religiós.

Es tracta, en definitiva, d'una obra pròpia del gust barroc: pel rebuig als principis unitaris, fet que obliga a una lectura multifocal -contraposició del moviment pla-convergent i primacia de l'eix vertical-; i pel dinamisme i l'expressivitat que atorga el tractament plàstic d'elements tectònics -frontons curvilinis i frontons trencats- i de motius pròpiament ornamentals de procedència barroca -rocalla- i de la tendència manierista -carasses i estípits-, coexistència característica del barroc mallorquí.

ANÀLISI DOCUMENTAL

El retaule de l'Altar Major va ser encarregat a l'escultor Joan Antoni Homs. El contracte, el signà, d'acord amb la Comunitat de Pares Dominics, el 8 de novembre de 1665. El preu estipulat era de 1500 ll. (Doc. 1).⁶

En un document sense data (Doc. 2) s'estableix el repartiment de la feina del retaule i es fixen les partides de cada un dels cossos i dels seus elements constitutius, els quals coincideixen amb l'estructura actual del retaule. No hi consta, però, cap referència a la imatgeria. El preu estipulat per la *banqueta* (predel·la) és de 105 ll.; el de la *primera*

⁶ Coneixem l'existència del contracte gràcies a les referències contingudes en el llibre de l'obra del retaule. Per tant, les notícies sobre els pactes i les condicions materials i de termini de l'obra que es degueren estipular es basen en la informació que es desprèn dels albarans i, en conseqüència, són de caràcter hipotètic.

orde (primer cos) puja a 450 ll., mentre que el de la *segona orde* (segon cos) suma 380 ll.; per la *diffinició* (àtic) s'acordà un preu total de 220 ll. El sagrari és l'element més oneros, amb un preu de 345 ll. De l'administració dels doblers s'encarregaren diferents baciners, entre els quals tenim documentats l'Honorable Jaume Bosch entre el 1667 i el 1670 i Bartomeu Fàbregues entre el 1681 i el 1687. La forma de pagament era a escarada, per feina realitzada.

La quantitat pactada per a l'obra del retaule és elevada quan la comparem amb la d'altres retaules de l'època: a l'any 1604 els Pares Carmelites encarregaren un retaule a Jaume Blanquer per la suma de 1600 ll., mentre que el 1749 s'assignaren 800 ll. a Gregorio Herrera per a la realització del Retaule Major de l'església de Santa Eulàlia de Ciutat (GAMBÚS, 1987:172). En el nostre cas, no ens ha estat possible determinar els criteris que es van seguir a l'hora d'establir-ne les valoracions. Tot i això, sabem que el cost dels materials va anar a càrrec de la part contractant, tal com figura a un rebut del *Libre per la memòria de la fusta* (Doc. 6). Potser es va tenir en compte el temps acordat per a la realització de l'obra, atès que era un dels principals condicionants del preu total. I, tal volta, l'alt prestigi de què gaudia Joan Antoni Homs, un dels artistes més influents a l'art mallorquí del segle XVII, fos una de les causes que contribuïren a l'encariment de l'obra; és un criteri que es va anar contemplant des de les darreries del segle XVI.⁷

D'acord amb els rebuts continguts al llibre de l'obra, la construcció del retaule s'inicià el 1665, tot just després d'haver-se signat el contracte. Sembla que la tasca es començà per la predel·la (Doc. 3) i continuà per les fornícules (Docs. 10 i 11), els suports (Doc. 13) i els entaulaments (Docs. 14-21). Els darrers rebuts són del 1688, data en què degué quedar enllestida l'estructura del retaule i en què tal vegada es va emprendre el treball de la imatgeria. El retaule degué quedar incomplet, com a mínim fins a 1716, any en el qual el Consell de Pares va resoldre encarregar l'obra del sagrari a l'escultor Mateu Juan per una quantitat no superior a les 400 ll. (ADM, Cod. 61, f. 75v.). El 19 d'octubre del mateix any l'escultor signà un rebut al seu favor de 380 ll. pels treballs realitzats (Doc. 22).

Potser les obres van sofrir algunes pauses, probablement per raons econòmiques. De fet, el Consell de Pares reunit el 23 d'octubre de 1717 va accedir a la petició feta pels devots de prosseguir les obres, les despeses de les quals van anar a càrrec de les confraries del Nom de Jesús i del Roser (ADM, Cod. 61, f. 77v.). El retaule es durà en el 1789 (RIERA, 1913:94), moment en el qual degué quedar definitivament enllestit.

En els treballs del retaule, hi van intervenir diversos artistes, alguns dels quals sembla que ja havien col·laborat junts en altres encàrrecs. La intervenció més important va ser la de Joan Antoni Homs, la tasca del qual van prosseguir els seus fills Gaspar i Joan, membres d'una de les famílies d'artistes més considerades en l'art mallorquí dels segles XVI i XVII.⁸

L'escultor Joan Antoni Homs va ser l'autor d'altres retaules: per al Convent de Sant Domingo de Ciutat realitzà els de la capella del Sagrari i el de l'Altar Major -1647-

⁷ D'acord amb el que assenyala GAMBUS (1987:172), és a partir d'aquests moments quan el client comença a valorar els aspectes intel·lectuals de l'ofici, fet palès en l'assignació dels honoraris condicionats per l'ascendència i el reconeixement social de l'artista. En aquests moments, Joan Antoni Homs gaudia de la valoració patrimonial més alta, que era de 800 ll. (GAMBUS, 1987:168).

⁸ La relació de parentiu ens ha estat facilitada per M. GAMBUS.

(BOVER, 1859:8); així mateix, consta el seu compromís per a l'obra d'un retaule a l'església parroquial d'Alaró (LLADO Y FERRAGUT, 1962:229-230). Potser gràcies al seu prestigi va ser elegit per fer la tasca escultòrica de la planta baixa de la façana de Cort (GAMBUS, 1982:132). L'actuació de Joan Antoni Homs en el retaule del Convent de Manacor va ser breu, tal volta com a conseqüència de la seva mort el 1667. Pels rebuts que signà al seu favor entre els anys 1665 i 1667, ens consta que enllestí el treball de la predel·la (Doc. 3) i que, tal volta, inicià les pilastres del primer cos (Doc. 6). Tot i això, pensam que la seva intervenció va ser de cabdal importància pel fet de signar el contracte i, per tant, de ser l'escultor que degué elaborar la traça del retaule, punt de partida de l'instrument contractual.

La major part dels treballs van ser realitzats per Gaspar Homs, el qual tal vegada assumí la direcció de la tasca escultòrica iniciada pel seu pare. Pels rebuts signats entre els anys 1667 i 1688 sabem que va ser l'autor de les vuit columnes (Doc. 13), encara que el gruix de la documentació fa referència als entaulaments (Docs. 14-21). Pel que fa a Joan Homs, tan sols tenim constància de dos rebuts al seu favor del 1670, destinats al pagament de dues fornícules cada un d'ells (Docs. 10 i 11).

També hi consta la feina de Bartomeu Domenge, que signà un rebut al seu favor pels treballs en el retaule de l'Altar Major (Doc. 12). Sembla que ja havia participat com a pintor en algunes obres de l'esmentat Joan Antoni Homs.

La darrera intervenció documentada és la de l'artífex del sagrari, Mateu Joan, membre, igualment, d'una família d'escultors reconeguts en els segles XVII i XVIII. Tot i tractar-se d'una obra molt puntual, el sagrari esdevé un element cabdal en el context del retaule, per la seva ubicació i per la seva funció litúrgica, la qual va ser recalçada pel Concili de Trento com a expositor de la Sagrada Forma (MARTÍN, 1993:6). Se li ha atribuït l'autoria del Retaule Major de les Tereses de Ciutat -1700- i consta que el 1711 participà en la realització del retaule de Sant Sebastià de la Seu, segons el projecte elaborat per Francisco Herrera (CANTARELLAS, 1971:66).

En definitiva, podem afirmar que tots els artistes que treballaren en el retaule eren de procedència ciutadana i que, a més, la realització material de l'obra s'enllestí en els tallers de Ciutat, com reflecteixen alguns rebuts lliurats per pagar el transport de les peces del retaule (Doc. 10). Per tant, és palès el paper centralitzador de Ciutat a l'àmbit artístic, tant per ser el lloc de residència dels artistes i de llurs seus educatives i professionals, com per ser el centre de les relacions de l'oferta i la demanda artístiques (GAMBUS, 1987:167). Atesa la funció litúrgica del Retaule Major com a element canalitzador de l'atenció cap a l'altar, era objecte d'un especial interès artístic; no és gens estrany que la Comunitat de Predicadors de Manacor es decidís a comanar l'obra a uns artífexs de reconegut prestigi.

APÈNDIX

TRANSCRIPCIÓ DELS DOCUMENTS

1

1665-novembre-8.

Libre del gasto per la obre del retaula del altar mayor de la Iglesia de St. Vicent Ferrer de la vila de Manacor que te de fer o fa mestre Joan Antoni Homs escultor segons contrate fet y firmat entra el Prior y Pares de est convent de Manacor Orde de Predicadors y al dit mestre Joan Antoni Homs, als 8 de novembre any 1665 per preu de 500 l.
ARM, C-4254

2

1665.

Repartiment de tota la fayna del rataula del Altar mayor del Convent de S. Vicent Ferrer ordre de Predicadors de la vila de Manacor, fet per mestre Juan Antoni Homs scultor.

Primo la banqueta	105 l.
Mes las vuyt columnas de la primera orde	160 l.
mes los pilars plans	100 l.
mes la gornisa de la primera orde ab dos angels	140 l.
mes dos polseras de dita orde	30 l.
mes lo sacrari de dins y de fora	345 l.
mes las dos pasteras de dita orde	20 l.
mes las 6 columnas de la 2 orde	120 l.
mes los 6 pilars plans	80 l.
mes la gornisa de la 2 orde	110 l.
mes 3 pasteras de la dita orde	40 l.
mes dos polseras de la 2 orde	30 l.
mes los 4 estepites de la diffinició	70 l.
mes la gornisa de dita diffinició ab dos angels y escut	65 l.
mes dos polseras de dita diffinició	25 l.
mes la pastera de la diffinició	10 l.
mes los dos àngels de la diffinició	50 l.
	1500 l.
	ARM, C-4254

3

1665-novembre-8.

Primo als 8 de novembre 1665, tinc yo de bax firmat mestre Joan Antoni Homs, de fr. Michel Morro, religios de la obediencia, a bon comta de la bancata de dit retaula quaranta l. 40 l.

Joan Antoni Homs.

ARM, C-4254.

4

1666-juny-24.

Jo de baix firmat mestre Juan Antoni Homs sculptor he rebut de fr. Michel Morro ab diversas partidas per mans de Antoni Bonet traginer, xixanta lliuras, dich 60 l., y son a bon compta del rataula del Altar mayor del Convent de St. Vicent Ferrer de Manacor, Orde de Predicadors. Fet vuy als 24 juny 1666. 60 l.

Joan Antoni Homs.

ARM, C-4254.

5

1666-juny-24.

Jo de baix firmat mestre Juan Antoni Homs he rebut de fr. Michel Morro del Orde de Predicadors sinch lliuras, dich 5 l., y son per raho del rataula del Altar mayor del Convent de St. Vicent Ferrer de Manacor. Vuy als 24 juny 1666. 5 l.

Joan Antoni Homs.

ARM, C-4254.

6

1666-juny-24.

Llibre per memoria de la fusta per lo rataula del Altar mayor de aquest Convent de S. Vicent Ferrer de Manacor. Orde de Predicadors. 1666.

Primo per tres dotsenas de posts	12 l.
més per dos cayrais de poll per vestiment	4 l. 10 s.
més per tres yàseres de sapí	3 l. 12 s.
més per sis doblersas de poll per los pilars plans	4 l.
més mitje dotsena de pots de c(.) Don Baltasar Serra	2 l. 16 s. 8 d.
més una jasereta de sapí	3 l.

Jo de baix firmat mestre Juan Antoni Homs he rebut de fr. Michel Morro trenta nou lliuras devuyt sous y vuyt, y son per las sis partides de lleñam a dalt mansionadas. Fet vuy als 24 juny 1666. 39 l. 18 s. 8

Joan Antoni Homs.

ARM, C-4254.

7

1667-juny-13. Jo Gaspar Homs escultor e rebut per diverses pertides del R.P. frai Visens Font y del Honor Jaume Bosc, obrer del retaule del quonvent de St. Visens de la vile de Menequor, so es 32 l. per màns de Entoni Font alias Mir treginer y les restans a quonpliment per màns de Antoni Bonet treginer. Vui els 13 de juny an 1667. 60 l.

ARM, C-4254.

8

1667-juny-16.

Jo Gaspar Homs esculptor he rabut del reverent Para fr. Visens Font Prior del quonvent de S. Visent de la vile de Menequor, deu liuras a bon quonta del retaule mejor de dit quonvent y dita quantitat a pegat a bon quonta de les 100 l. done per elmoine lo sobredit honor Jaume Bosc obrer mejor de dit retaule. Fet els 16 de juni de 1667. 10 l.
ARM, C-4254.

9

1667-decembre-1.

Jo Gaspar Homs esculptor e rabut el molt Reverent Para fr. Visent Font Prior del convent de la vila de manecor trenta l., dic 30 l., ab diferens pertideas, so es dotsa liuras y miga per mans de Gilem Barsalo y deu liuras per mans del Para mestra fr. Antoni Barsalo y set liuras y miga per la caritat de sinquanta misas baxas se an salabradas per la anima de monpara, que tot junt fa suma da trenta liuras y son a bon comta de las sent liuras fa da elmoina honor Jauma Bosc per lobra dal cuadro mayor y a compliment per la feyna que tinc feta fins al dia da vuy. Fet al primer da desembra de 1667. 30 l.
ARM, C-4254.

10

1670-mars-6.

Jo Joan Homs esculptor confes aver rabut setsa liuras, dic 16 l., y son a bon conta de las dos pesteras del altar mejor del Convent de Menecor del Honor Jauma Bosch, per mans del Para fr. Visent Font Prior de dit Convent. Fet els 6 de mars de 1670. 16 l.
Mes he pagat jo fr. Vicent Font per differents ports de aportar lo rataula 2 l.
ARM, C-4254.

11

1670-abril-16.

Jo Joan Homs esculptor confes aver rebut deset liuras, dic 17 l., per mans de mestra Gabriel Caimri peraira, y son per a feta de dos pesteras fas per el Convent de Menecor del altar mejor. Fet els 16 de abril de 1670. 17 l.
ARM, C-4254.

12

1672-juliol.

Jo de baix firmat he rebut de el R.P. fr. Vicent Font del ordre de Predicadors, catorse lliuras, dich 14 l., y son per un rataula he fet de S. Vicent per al pla del mix del Altar Mayor del Convent de S. Vicent Ferrer de Manacor. Vuy als (.) de juliol de 1672. 4 l.

Bartomeu Domenge.

ARM, C-4254.

13

1681-novembre-12.

Jo de baix firmat he rebut del Honor Barthomeu Fabregues bessiner del quadro del Altar Mayor de la Iglesia del Convent de S. Vicens Ferrer de la Vila de Manacor, vuit lliures, dich 8 l., ço es tres lliuras he gastadas en lleñam que falta per acabar las vuyt columnas de dit quadro y lo restant de ditas vuyt lliures a cumpliment de tota la feyna de ditas vuyt columnas, y per quant tenia albarans volans de las rebudas liuras rebut de dita feyna, los quals havem romput y confés estar satisfet fins lo dia de vuy de esta feyna he fet, y per ser esta la veritat firmo el present albara als 12 de novembre del any 1681. 8

l.

Gaspar Homs, escultpor.

ARM, C-4254.

14

1687-març-13.

Jo de baix firmat confes haver rabut del Honor Barthomeu Fabregues bessiner de St. Vicens de la vila de Manacor, quatre lliuras quatorse sous ab dos q. xexa y son per la gornisa de dita capella, y per ser esta la veritat au firma de ma mia. Vuy als 13 de marts de 1687 dic

4 l. 14 s.

Gaspar Homs, escultpor.

ARM, C-4254.

15

1687-març-15.

Jo de baix firmat Gaspar Oms escultpor confes haver rabut del sobredit, per màns del R.P. fr. Michel Fabregas de St. Domingo, per la sobredita reo vuit lliuras, dic 8 l. als 15 de marts 1687, dic

8 l.

Gaspar Homs, escultpor.

ARM, C-4254.

16

1687-agost-30.

He rebut jo de baix firmat Gaspar Homs de Barthomeu Fabregas, obrer de la confraria de St. Vicent Ferrer de Manacor, per ma del P. fr. Miquel Fabregas del Ordre de Predicadors, sis lliures, dich 6 l., que son a bon compte de la guarnisa del quadro de St. Vicent de Manacor. Vuy als 30 agost 1687, dich

6 l.

Gaspar Homs, escultpor.

ARM, C-4254.

17

1687-decembre-23.

Jo Gaspar Homs e rabut deu liuras, dig 10 l., del prasantat fr. Gomila Prior del Convent da St. Visens de la vila de Manacor, y dita quantitat e rabut per màns de Gabriel Fortesa de iusep, y dita quantitat és a bon conta per la gornisa fas de cuadro maior de dit convent. Fet als 23 desembra de 1687, dig

10 l.

ARM, C-4254.

18

1688-gener-11.

Jo de bax escrit confesa aver rebut del P. fr. Pere Gomila Prior del Convent de St. Vicent Ferrer de la vila de Manacor, cinc sous, dic 5 s., a comte de la feyna de la guarnissa que he fete y stocada del retaula mayor de la Iglesia de dit convent. Fet als 11 Janer 1688.

5 s.

Gaspar Homs, escultor.

ARM, C-4254.

19

1688-març-7.

Jo de baix firmat Gaspar Homs scultor, he rebut del R.P. fr. Pere Gomila Prior del Convent de St. Vicent Ferrer de la vila de Manacor, per mans de fr. Antoni Carbonell, quinsa lliures, dich 15 l., y són a compta de la feyna del retaula de St. Vicent de dit Convent de Manacor. Fet als 7 marts 1688.

15 l.

Gaspar Homs, escultor.

ARM, C-4254.

20

1688-abril-17.

Jo Gaspar Homs escultor, e rebut del Prasantat frai Pera Gomila Prior del Convent de St. Visent de la vila de Manacor, deu liuras, dig 10 l., y son a bon conta per una gornisa fas per dit convent y dita quantitat e rabuda per mans de Para fr. Michel Fabragas. Fet als 17 abril 1688, dig

10 l.

ARM, C-4254.

21

1688-juliol-10.

Jo Gaspar Homs escultor, e rebut del presentat fr. Pera Gomila Prior del Convent de St. Visent de la vila de Manacor, quinsa liuras, dig 15 l., a bon conta de una gornisa fas par dit convent y dita quantitat e rabuda per mans de fr. Thomas Sitjes als 4 juñy de 1688, y si de dita dia de y par mans de dit raligios avia altra rabuda, que no sia da ningun valor. Fet als 10 joriol de 1688, dig

15 l.

ARM, C-4254.

22

1716-octubre-19.

Jo Matheu Juan scultor, he rebut del molt R.P. fray Tomas Campins, lector y Prior del Convent de St. Vicens Ferrer de la vila de Manacor, trecentas vuitanta l., dic 380 l., y son a compliment del sacrari he trebellat yo dit Matheu Juan per dit Convent, y per ser aixi la veritat fas lo present.

Vui als 19 de octubre de 1716,dic

380 l.

ARM, C-3082, f.71.

BIBLIOGRAFIA

- FURIO, A (1839) ANTONIO FURIO: *Diccionario Histórico de los Ilustres profesores de las Bellas Artes en Palma*. Palma.
- FURIO, A (1840) ANTONIO FURIO: *Panorama Optico-Artístico de las Islas Baleares*. 2ª ed. 1966. Palma.
- GAMBUS, M. (1979-80) Mercedes GAMBUS: "La ambigüedad estilística en el Arte Contrarreformista mallorquín: el retablo del Nombre de Jesús de Artà" a *Mayurqa*, 19. Pàgs. 295-308. Palma.
- GAMBUS, M. (1982) Mercedes GAMBUS: "Apuntes para el estudio histórico-artístico de la fachada principal del Ayuntamiento de Palma" a *Estudis Baleàrics*, 5. Pàgs. 117-151. Palma.
- GAMBUS, M. (1987) Mercedes GAMBUS: "El trabajo artístico en Mallorca durante los siglos XVI y XVII" al *BSAL*, 43. Pàgs. 157-172. Palma.
- HUGUET, F. i altres (1958) F. HUGUET et alii: *Cincuentenario de la restauración de la Orden de Predicadores en Manacor*. Palma.
- LLADO Y FERRAGUT, J. (1962) Jaime LLADO Y FERRAGUT: "Datos para la historia de la Bellas Artes en Mallorca" al *BSAL*, XXXI. Pàgs. 299-300. Palma.
- LLADO Y FERRAGUT (1971) Jaime LLADO Y FERRAGUT "Datos par la historia de las Bellas Artes en Mallorca" al *BSAL*, XXXIII. Pàg. 375. Palma.
- LLOMPART, G. (1972) Gabriel LLOMPART: "Devoción e iconografía popular del Nombre de Jesús en la Isla de Mallorca" a *Mayurqa*, 7. Pàgs. 53-64. Palma.
- LLOMPART, G. (1975) Gabriel LLOMPART: "La devoción popular al Rosario en la Isla de Mallorca" a *Revista Balear*, X. Palma.
- LLOMPART, G. (1976) Gabriel LLOMPART: "Dos puntualizaciones definitivas sobre el retablo manierista de Sineu" a *Mayurqa*, 6. Pàgs. 265-276. Palma.
- MARTIN, J. J. (1964) J. J. MARTIN: "Tipología e iconografía del retablo español del Renacimiento" a *Boletín del Seminario de Estudios de Arte y Arqueología*, XXXI. Pàgs. 5-66. Valladolid.
- MARTIN, J. J. (1993) J. J. MARTIN: *El retablo barroco en España*. Madrid.
- PALOU, J. M. (1986) J. M. PALOU: "El retaule major renaixentista de l'església de Santa Eulària (Ciutat de Mallorca)" a *BSAL*, 42. Pàgs. 169-186. Palma.
- RIERA, B. (1913) B. RIERA: *La Orden de Predicadores en Manacor*. Palma
- ROSSELLO, J. (1983) Juan ROSSELLO: "Iconografía dominicana (s. XV)" a *Estudis Baleàrics*, 9. Pàgs. 103-118. Palma.
- SEBASTIAN, S. y ALONSO, A. (1972) S. SEBASTIAN Y A. ALONSO: *Arquitectura mallorquina moderna y contemporánea*. Palma.
- SEBASTIAN, S. (1981) S. SEBASTIAN: *Contrarreforma y Barroco.. Lecturas iconográficas-iconológicas*. Madrid.

RESUM

Descripció formal i estilística del retaule del convent de Manacor, acompanyada d'una acurada recerca arxivística a partir del fons documental procedent del convents desamortitzats que a permés documentar l'autoria del dit retaule com obra de Joan Antoni Homs, un dels escultors mallorquins més actius a la Mallorca del segle XVII, el qual no pogué acabar l'obra a causa de la seva mort l'any 1667. La documentació aportada ens dóna a conèixer la intervenció del seu fill Gaspar Homs, del pintor Jaume Domenge i de Mateu Joan que completaren aspectes puntuals del retaule.

ABSTRACT

Formal and stylistic description of the altarpiece of the convent in Manacor together with an accurate filing research from the documentary background coming from the disentailed convents that has allowed to document the authorship of the aforementioned altarpiece as a work realized by Joan Antoni Homs, one of the most active Majorcan sculptors of the XVII century who was not able to finish the work as he died in 1667. The documentation obtained informs us here of the intervention of his son Gaspar Homs as well as that of the painter Jaume Domenge and of Mateu Joan who completed some accurate aspects of the altarpiece.